

Kommunal og regionaldepartementet

Deres ref.:

Vår ref.:

10/151562/THAL

Dato:

19.08.2010

Evaluering av valget i 2009. Forslag til endringer i valgloven - høringssvar fra Bærum kommune

Vedlagt Bærum kommunes høringssvar vedtatt i valgstyret 18. august 2010.

Odd Reinsfelt
ordfører

Tone Halvorsen
spesialrådgiver

Vedlegg:

Høring - Evaluering av valget 2009. Forslag til endringer i
valgloven

931885

Dato: 06.07.2010 Arkivkode: N-122 Bilag nr: Arkivsak ID: 10/10638 J.post ID: 10/73082
Saksbehandler: Tone Halvorsen

Behandlingsutvalg	Møtedato	Saksnr.
Valgstyret	18.08.2010	001/10

HØRING - EVALUERING AV VALGET 2009. FORSLAG TIL ENDRINGER I VALGLOVEN

1. BAKGRUNN FOR SAKEN

Kommunal- og regionaldepartementet har sendt ut høringsnotat med forslag til enkelte endringer i valgloven. I tillegg foreslås det enkelte endringer i valgforskriften.

Forslagene blir fremmet på bakgrunn av departementets evaluering av stortingsvalget i 2009 og rapport fra Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), som gjennomførte observasjon av stortingsvalget.

Departementet legger i notatet frem følgende forslag til lovendringer:

1. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg dersom vedkommende legger frem erklæring om at han/hun ikke sympatiserer med valglisten.
2. Forslag om at tidspunktet for innlevering av listeforslag settes til kl. 12 den 31. mars og tidspunkt for tilbakekalling av listeforslag settes til kl. 12 den 20. april.
3. Forslag om at Folkeregistermyndigheten pålegges å lage et "foreløpig manntall" pr. 1. april i valgåret.
4. Forslag om krav til forsegling av urner på valgdagen. Dagens krav i valgforskriften til forsegling av valgurner ved forhåndsstemmingen foreslås fastsatt i lov.

Hva gjelder forskriftsendringer fremmes det forslag om regelverk for utforming av stemmeseddelen. Videre foreslås at det tas inn krav til kvittering for levering og mottak av valgmateriell, enten dette skjer internt i kommunen eller ved levering til fylkeskommunen.

Andre forhold departementet ønsker synspunkter på er blant annet om loven bør endres slik at listekandidater ikke lenger kan sitte i stemmestyrene eller være stemmemottakere.

Høringsfrist er 1. september 2010.

Forslag til vedtak:

Redegjørelsen oversendes departementet som Bærum kommunes høringsuttalelse.

Odd Reinsfelt
Valgstyrets leder

Vedlegg:

Høringsbrev endringer i valgloven.pdf	966267
Høringsnotat endringer i valgloven.pdf	961757

BEHANDLINGEN I VALGSTYRET

Votering:

Enstemmig vedtatt.

VALG-001/10 - 18.08.2010 Vedtak:

Redegjørelsen oversendes departementet som Bærum kommunes hørings svar.

2. REDEGJØRELSE OG KOMMENTARER TIL DE ENKELTE FORSLAGENE

1. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg dersom vedkommende legger frem erklæring om at han/hun ikke sympatiserer med valglisten.

Hvem som er valgbare og har plikt til å ta imot valg til kommunestyret følger av valgloven § 3-3. Denneplikten kalles ombudsplikten og anses som et viktig prinsipp ved vår valgordning. Departementet foreslår nå å gjøre endringer iplikten til å stille til valg, slik at innbyggere som ikke ønsker det, skal få slippe å stå på politiske valglisten.

I dag er det ikke noe krav i loven om at man må gi sitt samtykke for å bli nominert på en valgliste. Det stilles heller ikke noe krav om at forslagsstilleren skal underrette de som blir ført opp som kandidater, før listeforslagene blir innlevert.

”§ 3-4

- (1) Rett til å kreve seg fritatt fra valg til fylkesting eller kommunestyre har
- a) den som har gjort tjeneste som medlem av henholdsvis fylkesting og kommunestyret de fire siste år,
 - b) den som har rett til fritak etter andre lover,
 - c) den som er ført opp som kandidat til et listeforslag som er satt frem av noen andre enn et registrert politisk parti vedkommende er medlem av, og
 - d) den som ikke uten uforholdsmessig vanskelighet vil kunne skjøtte sine plikter i vervet.”

Ved kommunestyrevalget i 2007 mottok valgstyret i Bærum seks søknader om fritak fra å stå på valgliste. Av disse seks ble tre kandidater innvilget fritak med hjemmel i § 3-4 d.

Én av kandidatene var oppført mot sin vilje på en valgliste. Vedkommende meldte seg inn i et registrert parti og ble innvilget fritak med henvisning til valglovens § 3-4 c.

OSSE-rapporten ber departementet ”revurdere plikten til å bli valgt slik at det samsvarer med FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, hvor det fastsettes at ingen skal tvinges til å være medlem av et politisk parti eller en politisk gruppe som vedkommende ikke selv har valgt.”

Bærum kommune støtter OSSE i dette synet. Valgstyret i Bærum reagerte på dette forholdet ved valgordningen ved behandling av søknadene om fritak ved kommunestyrevalget i 2007.

Konklusjon:

Bærum kommune støtter forslaget.

2. Forslag om at tidspunktet for innlevering av listeforslag settes til kl. 12 den 31. mars og tidspunkt for tilbakekalling av listeforslag settes til kl. 12 den 20. april.

Fristen for innlevering av listeforslag er 31. mars i valgåret. Listeforslaget ansees for innlevert når det er kommet inn til kommunen. Departementet har registrert at det forekommer tilfeller der det er reist tvil om hvorvidt listeforslag er kommet inn i rett tid. Når det ikke angis klokkeslett, betyr det at utløpet av fristen er kl. 24 den 31. mars.

Departementet har i høringsforslaget vurdert om det bør angis nærmere tidsangivelse for når listeforslagene må være kommet inn til valgstyret og om det er hensiktsmessig at fristen løper ut en lørdag.

Ved valget i 2007 falt 31. mars på lørdag før palmesøndag. Bærum kommune hadde en vaktordning til klokken 24.00, og den siste valglisten ble levert ved personlig oppmøte like før midnatt. Levering av listeforslag bør kunne skje innenfor den ordinære arbeidstiden og Bærum kommune støtter departementets forslag om å sette frist til klokken 12.00.

Bærum kommune er fornøyd med at departementet oppdaterer valgloven slik at lørdag blir sistedilt med helligdager når det gjelder beregning av frister. Dette innebærer at dersom 31. mars faller på en lørdag, vil fristen for innlevering av listeforslag utløpe påkommende hverdag.

Fristen for tilbakekalling av listeforslag er 20. april. Bærum kommune synes det er hensiktsmessig med like regler for levering av listeforslag og tilbakekalling av listeforslag og er enig i at fristen settes til 20. april kl. 12.

Konklusjon:

Bærum kommune støtter forslaget.

3. Forslag om at Folkeregistermyndigheten pålegges å lage et "foreløpig manntall" pr. 1. april i valgåret.

Ved kommunestyrevalget skal valglistene leveres valgstyret for kontroll og godkjenning. Frist for innlevering av valglistene er 31. mars i valgåret, og listene skal være godkjent av valgstyret innen 1. juni.

For å kontrollere valgbarheten til de foreslåtte listekandidatene og underskriftene på valglistene har kommunen behov for tilgang til manntallsopplysninger fra 1. april i valgåret. Kommunene har tidligere kjøpt manntallsopplysninger (også foreløpig manntall) fra privat valgsystemleverandør. Departementet skriver at de har sett det som lite ønskelig at private selskaper har plukket ut og distribuert manntallsopplysninger. Bærum kommune støtter departementet i dette synet. Situasjonen med ulike private aktører har i tillegg påført kommunene ekstra kostnader.

Skattedirektoratet overtok fra 2009 ansvaret for utplukk og distribusjon av nødvendige folkeregisteropplysninger vederlagsfritt til kommunene. Verken valgloven eller valgforskriften har hjemmel for å pålegge folkeregistermyndigheten å stille manntallsdata (foreløpig manntall) til disposisjon før 30. juni i valgåret.

Bærum kommune er svært fornøyd med at statlige myndigheter har tatt grep om manntallet, og at det i det videre arbeidet med det sentrale valgsystemet skal utvikles et permanent manntall.

Konklusjon:

Bærum kommune støtter forslaget.

4. Forslag om krav til forsegling av urner på valgdagen. Dagens krav i valgforskriften til forsegling av valgurner ved forhåndsstemmingen foreslås fastsatt i lov.

Det er ikke noe krav i valglov eller valgforskrift om forsegling av valgurner på valgdagen. Den enkelte kommune bestemmer selv om den ønsker å forsegle urnene.

OSSE-rapporten anbefaler forsegling av urner for å sikre at ingen stemmesedler røres før optellingen finner sted.

Bærum kommune har tradisjon for å forsegle sine urner på valgdagen. Kommunens stemmestyreinstruks inneholder rutiner for forsegling av urner, sikkerhet i tømmeprosedyre og forsegling av opptalte sedler. I alle 27 valglokaler gjennomføres på valgdagen kontroll for å se om forsegling av urner er utført.

Bærum kommune benytter både aluminiumsurner og treurner i valglokalene. Som forseglingsmateriell brukes hyssing og klips. Det står en urne på hvert avkrysserbord, noe som betyr at kommunen har mange urner og lite behov for tømning i løpet av åpningstiden.

Valgstyret i Bærum mener at forseglede urner bidrar til å gi velgeren tillit til at valget skjer på en sikker måte. For å unngå spørsmål fra velgere og media om problemstillingen, er viktig at alle kommuner har lik prosedyre for sikkerhetstiltak på valgdagen og det er derfor riktig at dette hjemles i lov.

Konklusjon:

Bærum kommune støtter forslaget.

3. ANDRE KOMMENTARER TIL HØRINGSNOTATET

Stemmesedlenes utforming

Utformingen av stemmesedlene er av stor betydning for velgerne, all den tid disse skal kunne benyttes av alle som har stemmerett. Valgforskriften har en rekke bestemmelser som skal ivareta ulike forhold i tilknytning til utformingen av stemmeseddelen. Foruten at velgerne på en enkel måte skal kunne forstå hvilket valg det gjelder, hvilket parti/gruppe og hvilke kandidater som stiller, er det viktig at stemmeseddelen er utformet slik at ikke andre enn velgeren selv får kjennskap til hvilken liste det stemmes på.

Valgstyret i Bærum har i forbindelse med valgevalueringer diskutert stemmesedlenes utforming av hensynet til hemmelig valg. Etter valget i 2005 sendte valgstyret en anmodning til departementet om å gjeninnføre stemmeseddelkonvoluttene og i 2008 ba valgstyret departementet om at det etableres en praktisk løsning, slik at hemmelig valg ivaretas, ved at man benytter en utforming av stemmeseddelen, slik at den lukkes uten innsynsmulighet når stemmen avgis.

Departementet viser til at forsøket med ny stemmeseddel i Buskerud ved valget i 2009 bidro til at færre velgere brettet stemmeseddelen feil. Generelt fikk stemmeseddelen som ble benyttet i Buskerud meget høy score på alle punkter og i alle aldersgrupper. For å sikre at stemmesedlene blir utformet på best mulig måte vil departementet nedsette en arbeidsgruppe. Hensikten er å utforme regler i forskriften om utforming av stemmesedler.

Bærum kommune ser frem til resultatet av arbeidsgruppens arbeid med utforming av stemmesedlene.

Bytting av stemmesedler

Evalueringen av stortingsvalget 2009 har vist at stemmesedler byttes ut i stort omfang og at det skyldes at ukurante stemmesedler (punktskrift, fra andre kommuner, krøllete stemmeseddel) ikke lar seg skanne. Departementet viser til valgloven § 10-5, hvor det er et krav om at det er de stemmesedlene som er avgitt som skal telles. Bytting av stemmesedler er således i strid med loven.

De aller fleste av stemmesedlene som byttes er de nasjonale stemmesedlene, utformet av departementet, til bruk under forhåndsstemmingen. De har et annet format enn kommunenes egne stemmesedler og inneholder punktskrift. Bærum kommune mottar flere tusen slike stemmesedler i posten.

Den nasjonale stemmeseddelen er også den eneste tilgjengelige stemmeseddelen ved oppstart av tidligstemmegivningen 1. juli i valgåret.

Bytting av stemmesedler er risikabelt og kan føre til feil hvis det ikke gjøres ekstremt nøyaktig. Det finnes imidlertid gode rutiner i kommunene til håndtering av byttingen.

Departementet mener at kommunene og fylkeskommunene skal innføre et manuelt regnskap i tillegg til det elektroniske, hvis de ikke har et valgsystem som kan ta imot alle typer sedler. Departementet viser til at denne teknologien nå finnes i markedet. Da Ergo Group sannsynligvis vil levere valgdatasystem til de fleste kommuner også i 2011, og de samtidig er valgt som leverandør til utvikling av et statlig valgsystem som skal testes ut på utvalgte kommuner i 2011, ber Bærum kommune departementet løse problemet i samarbeid med leverandøren, slik at den nasjonale stemmeseddelen og de ukurante stemmesedlene gjøres maskinlesbare for alle kommuner i 2011.

Konsekvensen blir i motsatt fall at de elektroniske møtebøkene hos leverandør av valgsystem må omarbeides, slik at det gjennomgående kan føres to regnskap, ett innskannet resultat og ett manuelt lagt inn. Bærum kommune vil advare mot å skrive over de innskannede tallene da dette lett kan føre til summeringsfeil.

Bør listekandidater utelukkes fra valg til stemmestyre og valgstyre?

Det stilles spørsmål fra OSSE og fra enkelte velgere om listekandidaters deltagelse i stemmestyrene kan føre til interessekonflikter. Departementet drøftet spørsmålet i høringsnotat som ble sendt ut til kommunene i juni 2008, uten at det ble fremmet noe forslag om lovendring.

Bærum kommunes 27 stemmestyre i 2009 bestod av 322 personer, hvorav 185 politikere og 137 fra personer rekruttert fra kommunalt ansatte, studenter og organisasjoner. Valgstyret foretok en reduksjon i andelen politikere/økning i andelen kommunalt ansatte for to valg siden, fordi det var vanskelig å rekruttere tilstrekkelig mange fra de politiske partiene.

Mange av politikerne i stemmestyrene i Bærum er listekandidater. Begrensning i valgbarheten for listekandidatene vil utfordre kommunen i forhold til bemanning av stemmestyrene, også hva gjelder erfaring og kunnskap. Leder- og nestledervervet innehas tradisjonelt av politikere med kjennskap til valgloven og med mye erfaring med valggjennomføring. Det vil være synd å gå glipp av denne kompetansen i valglokale.

Valgstyret fordeler politikerne slik at det blir en best mulig partivis spredning. Bærum har ikke opplevd noen interessekonflikter eller mottatt kritikk fra velgere i forhold til å benytte politikere i valglokalene.

Formannskapet er valgstyre i Bærum. Dette er hensiktsmessig i forhold til interesse og engasjement, valgforståelse, politisk og kjønnsmessig sammensetning og praktisk avvikling av møter.

Bærum kommune støtter ikke OSSE i synet på at valgkandidater ikke bør delta i stemmestyrene eller i valgstyrene. Den norske valgordningen er preget av tillit i alle ledd, i valglokalet så vel som i tellingen og oppbevaringen av stemmesedlene og i arbeidet med møtebøkene. Det må ikke rokkes ved denne gjennomgående tilliten i vår valgordning.

Konklusjon:

Bærum kommune kan ikke støtte noen begrensning i valgbarhet til stemmestyre og valgstyre for listekandidater.

Overlevering av valgmateriell.

Loven fastsetter at valgstyret skal etablere betryggende rutiner for oppbevaring og transport av valgmateriell i alle faser av valg gjennomføringen. Bærum kommune har stor fokus på sikkerhet og reglene for sikring og transport av valgmateriell fungerer svært bra.

Departementet mener det kan være behov for å etablere en ordning som gjør det mulig å kontrollere hva som er blitt overlevert av valgmateriell fra en instans til en annen. En slik kontrollordning kan gjennomføres ved at man innfører et krav om dokumentasjon i form av kvittering. Dette kravet bør gjelde både ved stemmestyrenes overlevering til valgstyret, og når valgstyret leverer materiell til fylkesvalgstyret for kontroll.

Bærum kommune har etablert en solid og grundig rutine for registrering av materiell som leveres fra stemmestyrene til valgstyret og fra valgstyret til fylkesvalgstyret og har ingen problemer med å støtte departementets forslag.

Klagesystem.

Det bør vurderes å la alle ankesaker som gjelder valg eller valgresultater behandles av en kompetent domstol, som en siste instans i alle valgrelaterte saker, i samsvar med OSSEs krav og internasjonal god praksis. Departementet har igangsatt en grundig gjennomgang av dagens klagesystem ved valg. Bærum kommune ser fram til en slik avklaring.

Kretsoptelling og kretsrapportering

Det framkommer av valgloven § 9-3 (1) at kommunen avgjør hvor mange stemmekretser kommunen skal deles inn i. Valgloven har ingen bestemmelse som pålegger kommunene å telle kretsvis.

I Bærum er praksis at forhåndsstemmene telles som én krets, mens kommunen foretar kretsvis optelling av valgtingsstemmer. På valgkvelden ringes resultatene kretsvis inn til valgstyret. Resultatet innrapporteres til Statistisk sentralbyrå først når alle kretsene er ringt inn.

Departementet skriver at de fire største kommunene både talte og innrapporterte kretsvis sist valg. Bærum kommune ser behovet for en kretsvis innrapportering ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011, og vil legge dette inn i kravspesifikasjonen ved anskaffelsen av valgsystem i 2011.

Identifisering av velgeren – legitimasjon.

Alle velgere som er ukjent for stemmemottaker skal legitimere seg før stemme kan avgis ved valg. Departementet ser ingen behov for å foreslå lov- eller forskriftsendring.

Bærum kommune har etablert gode rutiner for identifisering av velgere og ser ingen grunn til å gjøre endringer i dagens regelverk. Bærum kommune imøteser departementets sterke fokus, i de kommende valgene, på å informere velgere om kravet til identifikasjon.

Tilrettelegging for funksjonshemmede.

Etter valglovens krav skal stemmegivning legges til valglokaler som det er lett å ta seg inn i for funksjonshemmede. Valgmyndighetene bør fortsette arbeidet med å tilrettelegge avstemninger for funksjonshemmede personer. Departementet mener det ikke er behov for lov- eller forskriftsendring.

Bærum kommune tilrettelegger for funksjonshemmede både i lokaler for forhåndsstemmestemmetak og i valglokalene på valgtinget. Alle steder har eget HC-avlukke samt eget avlukke med blindeskrift. Valglokalene gjennomgås av Eiendomsavdelingen på forhånd for å gjøre lokalene tilgjengelig for alle velgere. Området utenfor valglokalet tilrettelegges også for rullestolbrukere.

Departementets viser i evalueringen til at mange kommuner arbeider målrettet med universell utforming. Samtidig viser departementet til valglovgivning og regelverk som får betydning for tilrettelegging for ulike velgergrupper. Etter Bærum kommunes vurdering er det ikke er behov for lov- eller forskriftsendring.

Spørsmål om organisering av fremtidens føring av manntallet

Etter departementets vurdering bør regelverket rundt manntallet endres dersom det etableres et sentralt valgdatasystem i alle kommuner. Kommunen er i dag ansvarlig for at det føres et manntall for den enkelte kommune. I et system der departementet har ansvar for å forvalte dataverktøyet som benyttes til bearbeiding av manntall til bruk ved valg, oppstår spørsmålet om hvordan ansvaret for føringen av manntallet bør organiseres. Spørsmålet er da om staten skal ha det ansvaret som i dag påligger kommunene med hensyn til å føre velger inn i eller ut av korrekt manntall.

I forbindelse med forhåndsstemmingen forholder velgeren seg i dag til én instans – kommunen – både når det gjelder søknad om innføring i manntallet samt selve stemmegivningen. Hvis en velger som utvandret fra Bærum og har bodd utenlands i mer enn ti år, oppsøker et stemmemottak, får velger beskjed om å kontakte formannskapskontoret for en kontroll og for eventuelt innføring i manntallet. Innføring skjer konsekvent etter at Folkeregisteret har vært kontaktet, slik at velger blir innført i riktig kommune. Deretter kan velger forhåndsstemme på stedet. Dette er en smidig ordning for både velger og kommunen, som vi ønsker å videreføre.

Konklusjon: Vi mener at staten skal eie og forvalte manntallet, men av praktiske årsaker, slik som beskrevet overfor, ønsker vi at kommunen får myndighet til å føre velger inn i eller ut av manntallet.

4. ØVRIGE INNSPILL TIL VALGORDNINGEN

Manntallet

I brev til departementet datert 23.11.2009 påpeker Bærum kommune følgende problemstillinger knyttet til manntallet og Folkeregisterets tilgjengelighet:

Søknad om innføring i manntallet

*Vi viser til skjema for innføring i manntallet som ligger på departementets internettsider, valgportalen. På skjemaet anbefaler vi at det gis plass til å føre inn **velgerens nåværende adresse og hvilket land velgeren har utvandret til**. Dette er nødvendig i de tilfeller kommunen har behov for å komme i kontakt med velgeren, f. eks. ved feil eller mangelfullt utfylt skjema.*

Folkeregisteret

Kommunen konsulterer alltid Folkeregisteret før innføring i kommunens manntall for å være helt sikker på at velgerens siste bostedskommune var Bærum. Ventetiden ved Folkeregisteret (800 80 000) er ofte svært lang. Dette oppleves som svært uhensiktsmessig og forsinkende i vårt valgarbeid! Bærum kommune ber om at Folkeregisteret har bedret kapasitet og utvidet åpningstid de siste dagene før valget, også lørdag før valget.

Ved flere anledninger ville ikke konsulenten hos Folkeregisteret oppgi om velgeren er norsk statsborger. Vi ble bedt om å sende skriftlig søknad. Denne praksisen er svært lite hensiktsmessig og forsinkende for kommunen, særlig de siste dagene før valget.

Forslag:

Departementet vurderer de ovennevnte forhold, både for å unngå forkastede stemmegivninger og for å bedre tilgjengeligheten for kommunene i arbeidet med å innhente manntallsopplysninger.

Rekkefølge på valglistene

Ved storingsvalget i 2009 ble valgstyret i Bærum kontaktet av både velgere og lokalavisen i forbindelse med plasseringen av valglistene i stemmeavluksene. Velgere spurte om bakgrunnen for rekkefølgen, da de mente at enkelte lister fikk for stort fokus ved måten de var plassert på.

Bærum kommune har tradisjonelt valgt å bruke den samme rekkefølgen i listestativene som sentrale myndigheter benytter i kunngjøring av listene. Registrerte lister kommer i en bestemt rekkefølge og andre lister kommer alfabetisk etter de registrerte listene. I listestativet legges listene i lommene fra venstre mot høyre på øverste rekke, deretter andre rekke fra venstre mot høyre osv. Rekkefølgen gjenspeiles i føring av møtebøkene og i innrapportering av valgresultater.

For å avverge spørsmål om rekkefølgen på valglistene ved neste valg bør det innføres lik praksis i alle kommuner. Alfabetisk rekkefølge synes å være det mest hensiktsmessige.

Forslag:

Departementet gir retningslinjer for valglistenes rekkefølge både for kunngjøringer og for lassering av valglistene i listestativene.